

Barbara Krauz-Mozer

Piotr Borowiec

Paweł Ścigaj

HISTORIA POLSKIEGO TOWARZYSTWA NAUK POLITYCZNYCH (1957-2010)¹

Polskie Towarzystwo Nauk Politycznych powstało w listopadzie 1957 roku. Korporację zakładano z intencją skupienia wszystkich polskich towarzystw naukowych zajmujących się badaniem zjawisk politycznych i upowszechnianiem wiedzy o polityce, stąd na początku przesądono o jej federacyjnej strukturze². Rzeczywistość pierwszych lat funkcjonowania, brak możliwości tworzenia alternatywnych organizacji politologicznych wymusiły jednak zmiany pierwotnej koncepcji. Od 1960 roku organizacyjne ramy PTNP dostosowano do przepisów prawnych, według którego funkcjonowały inne stowarzyszenia w Polsce. Wprowadzono zasadę indywidualnego członkostwa oraz tzw. członkostwa wspierającego, likwidując członkostwo grupowe i strukturę federacyjną³. Przekształcenia te ograniczyły możliwość powołania innych konkurencyjnych zawodowych korporacji wśród politologów.

Powstanie Towarzystwa było wynikiem oddolnej potrzeby środowiska dostrzegającego konieczność stowarzyszania się, w celu zwiększenia wpływu na podejmowane wobec niego decyzje. Powołanie polskiej korporacji zawodowej było także elementem dostosowania działalności środowiska naukowego do struktur organizacji politologicznych wchodzących w skład Międzynarodowego Towarzystwa Nauk Politycznych (International Political Science Association – IPSA)⁴.

Do 1965 roku komórka PTNP funkcjonowała jedynie w Uniwersytecie Warszawskim (120 osób), co sprawiało, że Towarzystwo miało charakter lokalny i ograniczony. Zdecydowany przełom w rozwoju i działalności organizacji nastąpił, kiedy to nowy wybrany zarząd, w

---

¹ Niniejszy artykuł jest częścią szerszych badań prowadzonych przez autorów w ramach projektu „Kim jesteś politologu? Stan i perspektywy rozwoju politologii w Polsce”, grant Nr N N116367337, finansowanego przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, wykonywanego w latach 2009-2011.

² R. Żóltaniecki, *Polskie Towarzystwo Nauk Politycznych (PTNP) – struktura organizacyjna i działalność*, „Studia Nauk Politycznych”, 1978, nr 3, s. 173; E. Nowak (oprac.), *VI Zjazd PTNP zorganizowany w 100-lecie polskiego ruchu robotniczego. Polityczne uwarunkowania przezwyciężenia kryzysu w Polsce*, Łódź 18-20 listopada 1982, s. 9.

³ Cz. Mojsiewicz, *Rozmowy o polskiej politologii*, Toruń 2005, s. 36.

⁴ IPSA powstała w 1949 roku po auspicjach UNESCO, a Polska została jego członkiem w 1950 roku, jako pierwsza z obozu krajów, tzw. socjalistycznych; zob. J. Coakley, *The Organisational Evolution of Political Science: The International Dimension*, „International Social Science Journal”, March 2004, nr 56 (179).

składzie: Stanisław Ehrlich, Jerzy J. Wiatr, Adam Podgórecki, Marek Sobolewski, Franciszek Ryszka oraz Krzysztof Ostrowski, przeprowadził energiczną akcję propagowania i rozszerzenia idei korporacji w całym kraju⁵. Działania te zakończył się sukcesem skutkując szybką rozbudową bazy członkowskiej.

W roku 1967 Towarzystwo liczyło 295 członków, zgrupowanych w sześciu oddziałach: Warszawie, Wrocławiu, Krakowie, Poznaniu, Lublinie oraz Toruniu⁶. W kolejnych latach liczba członków wzrastała od poziomu 322 w roku 1969, poprzez 450 w roku 1973, aż po 588 w roku 1978. W tym czasie funkcjonowało już dwanaście oddziałów terenowych w Warszawie, Bydgoszczy, Gdańsku, Katowicach, Krakowie, Lublinie, Łodzi, Poznaniu, Wrocławiu, Toruniu, Szczecinie i Zielonej Górze⁷. Po 1979 roku powstały dwa nowe oddziały w Białymstoku i Kielcach. W okresie przełomu lat osiemdziesiątych aktywność kilku ośrodków Towarzystwa osłabła, szczególnie dotyczyło to Krakowa, Wrocławia, Zielonej Góry, Torunia i Katowic. W 1985 roku Towarzystwo liczyło 550 członków, skupionych w czternastu oddziałach⁸.

Środki finansowe towarzystwa w tym okresie pochodziły ze składek członkowskich oraz ze środków publicznych, przekazywanych za pośrednictwem PAN. Dyscyplina finansowa była ściśle przestrzegana, co skutkowało stałą weryfikacją członków PTNP. Osoby posiadające zaległości składowe lub wręcz unikające płatności były systematycznie usuwane z organizacji, co potwierdzają zachowane sprawozdania⁹.

Już na początku swej działalności PTNP podjął próbę stworzenia własnego periodyku. W 1965 roku Zjazd PTNP zdecydował o wydawaniu ogólnopolskiego czasopisma politologicznego: „Studia Nauk Politycznych”, do czego aktywnie przystąpiono dwa lata później na pierwszym posiedzeniu redakcyjnym. Czasopismo miały zapełniać artykuły naukowe z pogranicza nauk politycznych oraz niektórych nauk społecznych, takich jak socjologia, prawo, ekonomia i historia. Pierwszeństwo w druku miały artykuły i opracowania podejmujące szeroko pojętą problematykę współczesnych zjawisk politycznych, zagadnienia

---

⁵ F. Ryszka, *Nauka o polityce i jej nauczaniu*, Warszawa 1991, s. 13.

⁶ J. Braun, Sprawozdanie Zarządu Głównego PTNP z działalności w latach 1964-1967, „Studia Nauk Politycznych”, 1969, t. 2, s. 200.

⁷ J.J. Wiatr, *Nauki polityczne a potrzeby praktyki*, Warszawa 1982, s. 30.

⁸ Cz. Mojsiewicz, 25 lat działalności Polskiego Towarzystwa Nauk Politycznych, [w:] Cz. Mojsiewicz, *Od polityki od politologii*, Toruń 2005, s. 284.

⁹ Sprawozdanie z działalności Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Nauk Politycznych za lata 1967-1970, „Studia Nauk Politycznych”, 1971, t. 5, s. 283; S. Gebethner, Działalność Polskiego Towarzystwa Nauk Politycznych w latach 1971-1973, „Studia Nauk Politycznych”, 1974, nr 2, s. 181-189; J.P. Georgica, VI Zjazd Polskiego Towarzystwa Nauk Politycznych. Ogólnopolska Sesja Naukowa i Walne Zgromadzenie, „Studia Nauk Politycznych”, 1984, nr 3, s. 185-199; Cz. Mojsiewicz, 25 lat działalności Polskiego Towarzystwa Nauk Politycznych, „Studia Nauk Politycznych”, 1986, nr 6, s. 189-197.

ustrojowe, ekonomiczne i socjologiczne. Zadaniem pisma było przedstawianie rozwoju nauk politycznych na świecie oraz informowanie o celach i założeniach kształcenia w zakresie przedmiotu „Podstawy nauk politycznych”.

Na początku pismo ukazywało się jako rocznik, od 1972 roku jako kwartalnik, a od 1978 roku jako dwumiesięcznik. Od 1981 roku „Studia Nauk Politycznych” oprócz Centralnego Ośrodka Metodycznego Studiów Nauk Politycznych wydawał także Komitet Nauk Politycznych PAN. Pismo, mimo wielu ówczesnych determinant ustrojowych, znajdowało szerokie zainteresowanie w środowisku politologicznym i nie tylko. Pierwszym redaktorem naczelnym „Studiów Nauk Politycznych” był Marian Żychowski (1968-1971), później Kazimierz Opalek (1971-75), a następnie Artur Bodnar (1976-1989). Pismo ukazywało się do 1989 roku. W roku 2004 podjęto próbę jego wskrzeszenia. Przewodniczącym komitetu redakcyjnego został Konstanty A. Wojtaszczyk. W skład komitetu weszli ponadto Grażyna Ulicka, Mirosław Karwat oraz Tomasz Żyro.

Warto odnotować, że od 1967 roku PTNP wydawało również rocznik w języku angielskim „Polish Round Table”. Do roku 1980 ukazało się łącznie dziesięć tomów pisma. Redaktorami naczelnymi rocznika byli: Stanisław Ehrlich, Jerzy J. Wiatr, Longin Pastusiak. Od 1981 roku tytuł rocznika zmieniono na „Polish Political Science Yearbook”. Przekształconym pismem kierowali, między innymi, Longin Pastusiak, Artur Bodnar, a współcześnie Krzysztof Pałeczki, Teresa Łoś-Nowak oraz Teresa Sasińska-Klas.

Polscy politolodzy, członkowie PTNP, byli również aktywni na polu międzynarodowym, szczególnie, gdy idzie o współpracę w ramach IPSA. Mimo ostrożnego stosunku IPSA do „politologii marksistowskiej”, polscy badacze byli zapraszani i wybierani w skład kolegialnych organów zarządzających. Uczestnikami i przedstawicielami władz w różnych okresach byli: Manfred Lachs, Stanisław Ehrlich, Adam Schaff, Oskar Lange, a następnie Jerzy J. Wiatr, Kazimierz Opalek, Longin Pastusiak oraz Krzysztof Pałeczki. Ponadto Stanisław Ehrlich, Artur Bodnar, Jerzy J. Wiatr byli założycielami i pierwszymi przewodniczącymi trzech komitetów badawczych IPSA. Istotny wkład w współpracę międzynarodową wnieśli także: Czesław Mojsiewicz i Krzysztof Ostrowski. Ponadto PTNP zorganizowało dwie konferencje „Okrągłego Stołu IPSA” (*IPSA Round Table*) w 1966 i 1977 roku¹⁰. Polscy politolodzy aktywnie brali udział w kongresach politologicznych oraz

---

¹⁰ O znaczeniu i roli polskich politologów w IPSA pisze Edward J. Pałyga: E.J. Pałyga, *Wielostronna współpraca nauk politycznych jako dyscypliny akademickiej w różnych krajach w ćwierćwieczu 1948-1972*, [w:] *Nauki polityczne jako dyscyplina akademicka w różnych krajach (po II wojnie światowej). Wybór publikacji polskich z lat 1967-1980*, Warszawa 1982, s. XIV-XVI. Ponadto szerszej o udziale PTNP w pracach IPSA pisze J.J. Wiatr, *Report in the activities of Polish Associations of Political Science in 1964-1967*, „Polish Round Table”, 1968, z. 2.

w międzynarodowych konferencjach naukowych, szczególnie w Kongresie IPSA w Waszyngtonie, w 1988 roku. Rozpoczęli też współpracę wydawniczą z „International Political Science Review” i weszli w skład jego kolegium redakcyjnego.

Udział polskich uczonych członków PTNP, we władzach IPSA niewątpliwie podnosił prestiż polskiej politologii i pomagał w dostosowywaniu jej do standardów uprawiania dyscypliny w krajach demokratycznych. Pozwalał na bieżąco śledzić badania, dorobek teoretyczny i metodologiczny ośrodków akademickich w Stanach Zjednoczonych i Kanadzie oraz w zachodniej Europie¹¹.

Trzeba nadmienić, że w okresie końca lat 70. i 80. PTNP próbowało odgrywać ważną rolę w dostrzeganiu narastających konfliktów społecznych w Polsce i proponowaniu środków zaradczych. Przed wydarzeniami społeczno-politycznymi lat 80-tych, na poznańskim zjeździe PTNP postulowano konieczność demokratyzacji kraju, potrzebę przeprowadzenia reform gospodarczych oraz przestrzegano przed możliwymi konfliktami społecznymi. W latach 1979-1982 podjęto w ramach PTNP próbę przygotowania raportu na temat sytuacji politycznej i perspektywach niezbędnych reform. Zaplanowany na koniec 1981 roku termin ukończenia prac nie został jednak dotrzymany z powodu niewielkiego zainteresowania środowiska, ogłoszenia stanu wojennego oraz zawieszenia działalności Towarzystwa do maja 1982 roku.

Kryzys polityczny lat osiemdziesiątych wymusił większe zainteresowanie władz państwowych Polskim Towarzystwem Nauk Politycznych, przy czym – co trzeba podkreślić – miało ono głównie charakter merytoryczny, a nie ideologiczny. Celem PZPR, w tym czasie, nie było wykorzystanie PTNP jako narzędzia ideologizacji, lecz jako ośrodka intelektualnego, który był w stanie generować raporty na temat faktycznego stanu społeczno-politycznego, wraz z zarysowaniem możliwych scenariuszy rozwiązania potencjalnych konfliktów i problemów. Zbiorową ekspertyzę ewentualnych zmian w polskim systemie politycznym Zarząd Główny PTNP przedstawił gen. Wojciechowi Jaruzelskiemu¹². Należy jednak wspomnieć, że tego typu przedsięwzięcia i opracowania były wyjątkowo nieliczne i nie odegrały istotnej roli w polityce ówczesnych władz.

W okresie PRL PTNP było miejscem spotkań i integracji politologicznego środowiska naukowego. Towarzystwo inicjowało dyskusje nad podstawowymi zagadnieniami naukowymi

---

¹¹ T. Sasińska-Klas, *Political Science as an Academic Discipline in Poland: Past and Present*, referat przygotowany na konferencję ICA (International Communication Association) w Montrealu 2008, maszynopis, s. 3.

¹² M. Zegadłowicz, *Kierunki przemian w polskiej politologii w XX wieku*, [w:] U. Świętochowska (red.), *Z problemów polityki społecznej i edukacji politologicznej*, Gdańsk 1993, s. 65.

i to pomimo tego, że możliwości prowadzenia otwartych debat były wówczas w niemałym stopniu ograniczone. Co za tym idzie, stwierdzenie, że PTNP było narzędziem ideologicznej kontroli, pozostającym w ręku władz państwowych, w celu oddziaływania na środowisko politologów, wydaje się zdecydowanie przesadzone. Nowe źródła archiwalne wskazują na inną, często niezależną, działalność, która była skrupulatnie odnotowywana przez osoby „nadzorujące” PTNP, jak było choćby w przypadku oddziału krakowskiego. W zachowanych raportach zapisano: „niektórzy spośród członków PTNP, wykorzystują platformę tej organizacji, uprawiają wrogą działalność polityczną, lansując niesocjalistyczne tendencje i poglądy polityczne. Stwierdzono także, że niektórzy z członków PTNP utrzymują podejrzane kontakty w krajach kapitalistycznych, w tym z Radiem Wolna Europa, paryską Kulturą czy Szkołą Nauk Politycznych i Społecznych w Londynie”¹³.

Również nie wszystkie wyjazdy zagraniczne członków PTNP były pozytywnie oceniane przez ówczesne służby specjalne i władze polityczne. Nierzadko odnotowywano, że niektórzy działacze PTNP, mając poglądy antysocjalistyczne czy też kosmopolityczne, przedstawiają je na konferencjach naukowych i spotkaniach IPSA, jak było w przypadku koreferatu Marka Sobolewskiego¹⁴. Autor ten – w latach 1965-1967 przewodniczący Oddziału Krakowskiego PTNP – w latach osiemdziesiątych publikował niezależne artykuły pod pseudonimem Karol Grappa, w wielu wydawnictwach bezdebitowych¹⁵.

W okresie przełomu lat 80-tych i 90-tych PTNP przeżywało poważny kryzys instytucjonalny i tożsamościowy i to pomimo organizacji krajowych i międzynarodowych zjazdów, sympozjów i konferencji naukowych. W dniu 19 listopada 1982 roku w Łodzi odbył się VI Zjazd PTNP, który krytycznie ocenił dotychczasową działalność Towarzystwa. Zadaniem Zjazdu miało być ożywienie pracy PTNP po okresie jego zawieszenia w trakcie trwania stanu wojennego¹⁶. Jednak w praktyce ten okres należy zaliczyć do najbardziej nieudanych. Wiele oddziałów przestało istnieć, a działalność Towarzystwa ograniczona została do minimum. Później doszło do powolnego acz coraz bardziej widocznego spadku znaczenia PTNP jako organizacji zawodowej politologów.

---

¹³ Sprawa obiektowa „Polityka”, IPN Kr 08/236, k. 6., cytata za: J. Bar, *Nielatwe dziesięciolecie. Postawy społeczno-polityczne inteligencji krakowskiej w latach 1956-1980*, Kraków 2009, s. 215.

¹⁴ Sprawa obiektowa „Polityka”, IPN Kr 08/236, k. 6., za: J. Bar, *Nielatwe dziesięciolecie. Postawy społeczno-polityczne inteligencji krakowskiej w latach 1956-1980*, Kraków 2009, s. 215.

¹⁵ M. Jaskólski, *Wstęp*, [w:] K. Chojnicka, M. Jaskólski (red.), *Marek Sobolewski. Pisma niezbrane i rozproszone*, Kraków 2003, s. 7 oraz J. M. Majchrowski, *Marek Feliks Sobolewski*, [w:] J. Stelmach, W. Uruszczak (red.), *Uniwersytet Jagielloński. Złota Księga Wydziału Prawa*, Kraków 2000, s. 470.

¹⁶ Cz. Mojsiewicz, *Sprawy kadrowe. Działalność PTNP*, „Edukacja Polityczna”, 1984, nr 4-5, s. 121.

Warto odnotować, że mimo niekorzystnej sytuacji w PTNP zaangażowanie polskich politologów we władzach IPSA, po 1989 roku w dalszym ciągu było znaczące. W latach 1997-2000 Krzysztof Pałeczki pełnił funkcję wiceprezydenta IPSA, zaś w latach 2009-2012 członkiem Komitetu Wykonawczego została Teresa Sasińska-Klas. Ponadto polscy politolodzy mieli istotny wpływ na powołanie Środkowoeuropejskiego Towarzystwa Nauk Politycznych (*Central European Political Science Association* – CEPSA). Organizacji założonej w 1994, które współzałożycielem i Prezydentem w latach 2000-2003 był Jerzy J. Wiatr. W latach 2000-2006 członkiem Komitetu Wykonawczego CEPSA był Krzysztof Pałeczki.

W latach 90. funkcjonowanie PTNP było stosunkowo ograniczone i w dużym stopniu niewidoczne na arenie ogólnopolskiej. Intensywne działania nad przywróceniem roli PTNP, jako sprawnie funkcjonującej organizacji środowiskowej, nastąpiły w pierwszych latach XXI wieku. Momentem przełomowym okazał się wybór Teresy Sasińskiej-Klas w roku 2004 na stanowisko Prezesa Zarządu Głównego PTNP. Wzrastające zainteresowanie naukami politycznymi w Polsce przejawiające się wzrostem liczby studentów i pracowników naukowych oraz powstawanie nowych kierunków kształcenia stanowiły czynnik sprzyjający odnowieniu działalności Towarzystwa. Inicjatorami tego „odrodzenia” byli, między innymi, Teresa Sasińska-Klas, Krzysztof Pałeczki, Bogumiła Dobek-Ostrowska, Barbara Krauz-Mozer, Andrzej Antoszewski, Teresa Łoś-Nowak oraz Czesław Mojsiewicz. Szybko odradzały się istniejące wcześniej oddziały, powstawały nowe, dochodziło do wzrostu liczby ich członków oraz rozszerzenia działalności. Towarzystwo zaczęło organizować corocznie ogólnopolskie konferencje naukowe. W 2005 roku liczba członków wynosiła 240 osób¹⁷, pięć lat później wzrosła do 500 osób¹⁸. Jednocześnie opracowano i ujednolicono dokumenty Towarzystwa, przygotowując nowy Statut oraz ponownie rejestrując organizację¹⁹. W środowisku politologów i w strukturach PTNP doszło do istotnych zmian pokoleniowych, obecnie skład większości zarządów oddziałów terenowych tworzą ludzie młodzi posiadający, co najmniej naukowy stopień doktora.

Należy również nadmienić, że jednym z efektów dynamicznego funkcjonowania PTNP w ostatnich latach była inicjatywa przedstawiona wspólnie z Komitetem Nauk Politycznych Polskiej Akademii Nauk, organizacji w Warszawie I Ogólnopolskiego Kongresu Politologii,

---

¹⁷ *Protokół z Walnego Zjazdu Polskiego Towarzystwa Nauk Politycznych z dnia 18 listopada 2005 roku w Krakowie*, dokument w posiadaniu autorów.

¹⁸ Liczba członków podana przez Prezesa Zarządu Głównego PTNP prof. Teresę Sasińską-Klas.

¹⁹ Zob. *Statut Polskiego Towarzystwa Nauk Politycznych*, [w:] http://www.home.umk.pl/~ptnp/?page_id=19 z dnia 2 maja 2010 roku

który odbył się w dniach 22-24 września 2009 roku, za sprawą wysiłku podjętego przez Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego, ze szczególnym udziałem Instytutu Nauk Politycznych WDiNP UW, przy współudziale przedstawicieli PTNP oraz KNP PAN²⁰. Było to pierwsze spotkanie, które zgromadziło reprezentację nieomal wszystkich lokalnych środowisk politologicznych w Polsce, dając jednocześnie unikatowy przegląd zainteresowań i stanu badań polskiej politologii. Kolejne Kongresy planowane są w Poznaniu i w Krakowie.

Tabela nr 1. Prezesi Zarządu Głównego PTNP w latach 1957-2010.

Lp.	Nazwisko i Imię	Okres
1.	Prof. dr hab. Konstanty Grzybowski *	1957-1960
2.	Prof. dr hab. Manfred Lachs	1960-1962
3.	Prof. dr hab. Stanisław Ehrlich	1962-1964
4.	Prof. dr hab. Jerzy J. Wiatr	1964-1967
5.	Prof. dr hab. Konstanty Grzybowski	1967-1970
6.	Prof. dr hab. Jerzy J. Wiatr – pełnił funkcję po śmierci prof. K. Grzybowskiego, do kolejnych wyborów.	1970
7.	Prof. dr hab. Zygmunt Rybicki	1970-1972
8.	Prof. dr hab. Kazimierz Opalek	1972-1976
9.	Prof. dr hab. Jerzy J. Wiatr	1976-1979
10.	Prof. dr hab. Artur Bodnar	1979-1982
11.	Prof. dr hab. Czesław Mojsiewicz	1982-1985
12.	Prof. dr hab. Longin Pastusiak	1985-1988
13.	Prof. dr hab. Henryk Groszyk	1988-1991
14.	Prof. dr hab. Krzysztof Pałeczki	1991-1994
15.	Prof. dr hab. Edward Halizak	1994-1997
16.	Prof. dr hab. Grażyna Ulicka	1997-2001
17.	Prof. dr hab. Konstanty Adam Wojtaszczyk	2001-2004
18.	Prof. dr hab. Teresa Sasińska-Klas	2004-2010

* Taką informację podaje: Cz. Mojsiewicz, *Rozmowy o polskiej politologii*, Toruń 2005, s. 37.

Źródło: J. Braun, *Sprawozdanie Zarządu Głównego PTNP z działalności w latach 1964-1967*, „Studia Nauk Politycznych”, 1969, tom 2, s. 199-206; O. Wyszomirska, *II Ogólnopolski Zjazd Towarzystwa Nauk Politycznych*, „Studia Nauk Politycznych”, 1971, t. 6, s. 273-274; *Sprawozdanie z działalności Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Nauk Politycznych za lata 1967-1970*, „Studia Nauk Politycznych”, 1971, t. 6, s. 281-288; S. Gebethner, *Działalność Polskiego Towarzystwa Nauk Politycznych w latach 1971-1973*, „Studia Nauk Politycznych” 1974, nr 2, s. 181-189; J. Wielgosz, *IV Zjazd i sesja naukowa Polskiego Towarzystwa Nauk Politycznych*, „Studia Nauk Politycznych”, 1978, nr 2, s. 163-165; R. Żółtaniecki, *Polskie Towarzystwo Nauk Politycznych (PTNP) – struktura organizacyjna i działalność*, „Studia Nauk Politycznych” 1978, nr 3, s. 173-179; J. P. Georgica, *VI Zjazd Polskiego Towarzystwa Nauk Politycznych. Ogólnopolska sesja naukowa i walne zgromadzenie*, „Studia Nauk Politycznych”, 1984, nr 3, s. 185-199; J. P. Georgica, *Sprawozdanie Zarządu Głównego PTNP z działalności za okres od 19 XI 1982 do 22 XI 1983 roku*, „Studia Nauk Politycznych”, 1984, nr 4, s. 155-157; Cz. Mojsiewicz, *25 lat działalności Polskiego Towarzystwa Nauk Politycznych*, „Studia Nauk Politycznych”, 1986, nr 6, s. 189-197; M. Głogowski, *VII Zjazd Polskiego Towarzystwa Nauk Politycznych*, „Studia Nauk Politycznych”, 1986, nr 6, s. 199-205; K. Iwańczuk, M. Pietraś, W. Sokół, *Sprawozdanie z VIII Zjazdu Polskiego Towarzystwa Nauk Politycznych pt. „Stan i perspektywy polskiej politologii”*, Lublin 17-18 listopada 1988, „Studia Nauk Politycznych”, nr 1989, nr 3, s. 101-111; M. Głogowski, *VII zjazd Polskiego Towarzystwa Nauk Politycznych, 28-29 listopada 1985 roku*, „Studia Nauk Politycznych”, 1987, nr 1, s. 187-193. Wykorzystano także informacje własne.

²⁰ K.A. Wojtaszczyk, A. Mirska, *Wstęp*, [w:] K.A. Wojtaszczyk, A. Mirska (red.), *Demokratyczna Polska w globalizującym się świecie*, Warszawa 2009, s. 7-8.